

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE DOOR MIDDEL VAN PROEFSLEUVEN TER HOOGTE VAN DE DE PINTELAAN NR. 263 TE GENT (PROV. OOST-VLAANDEREN)

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

ABO Archeologische Rapporten 1517

Rapport opgemaakt door: Pedro Pype, Jan Coenaerts en Irene Jansen

Derbystraat 55
9051 Gent

maart 2021

Dossiernr. 30180.R.01

Projectcode OE: 2021C12

COLOFON

Titel

Archeologische evaluatie van het bodemarchief door middel van proefsleuven ter hoogte van de De Pintelaan nr. 263 te Gent (prov. Oost-Vlaanderen)

Auteur

Jan Coenaerts, Pedro Pype en Irene Janssen

Projectnummer

- 30180 (ABO nv)
- 2021C12 (proefsleuven) (Agentschap Onroerend Erfgoed)

Plaats en Datum

Gent, maart '21

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 1517

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	22/03/2021	Interne draft
V1	23/03/2021	Externe draft
V2	25/03/2021	Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Pedro Pype
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Jan Coenaerts
General Director	Patrick Hambach

INHOUD

1	Administratieve gegevens	6
2	Gemotiveerd advies en afbakening vervolgonderzoek.....	7
3	Opgraving	9
3.1	Doel en onderzoeksvragen.....	9
3.2	Opgravingsstrategie	9
3.3	Verwerking en rapportage	11
3.4	Strategie voor staalname en conservatie	11
3.5	Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code Goede Praktijk	12
3.6	Timing en kostprijs	12
3.7	Bewaring van het archeologisch ensemble	13
4	Kwaliteitscontrole en ondertekening.....	14

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Detail van Werkput 2 met aanduiding van de aangetroffen sporen (ABO nv 2020) 8

1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode	2021C12
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO nv
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2017/00167
Naam + adres onderzoeksgebied	
- Straat + nr.:	De Pintelaan 263
- Postcode :	9000
- Fusiegemeente :	Gent
- Land :	België
Lambertcoördinaten 1972 (EPSG:31370)	x, y: 104396, 190802 x, y: 104515, 190752 x, y: 104485, 190679 x, y: 104386, 190733
Kadaster	
- Gemeente :	Gent
- Afdeling :	8
- Sectie :	H
- Percelen :	689B3, 689F3, 689P2, 689W2 690E4, 690F5, 690G5, 690N4, 690P4, 690V4, 690X4, 690Z3, 690Z4
Onderzoekstermijn	maart 2021

2 GEMOTIVEERD ADVIES EN AFBAKENING VERVOLGONDERZOEK

Het projectgebied bevindt zich buiten een voorlopig of tijdelijk beschermde archeologische site, alsook buiten een vastgestelde archeologische zone. Het projectgebied ligt op een uitloper van de Vlaamse Vallei in een vlakke. Het ligt heden ten dage en lag doorheen de geschiedenis nabij grote en kleine waterwegen. De ondergrond is gekarteerd op de bodemkaart als OB, maar op basis van gekarteerde bodemtypes in de wijdere regio kan er zich eventueel een B-horizont bevinden.

De meest nabijgelegen sites zijn walgrachtsites uit de nieuwe tijd. Deze worden weergegeven op historische cartografische bronnen, waaruit duidelijk wordt dat er zich ter hoogte van het projectgebied walgrachtsite bevindt. Echter, in de wijdere omgeving van het projectgebied zijn resten gekend van het finaal Neolithicum, de Bronstijd, IJzertijd, Romeinse Tijd, Middeleeuwen en de periode van beide Wereldoorlogen gekend. De meeste (gekende) archeologische waarden in de omgeving zijn gelegen op het plateau ten oosten en ten westen van het projectgebied. Echter, met zijn landschappelijke ligging ter hoogte van de zuidelijke uitloper van de Vlaamse Vallei met laagvlakte, heeft ook het projectgebied een hoge archeologische verwachting. De Zwijnaardsesteenweg gaat bovendien terug op een historische weg die al bestond in het begin van de 16de eeuw. Het projectgebied bevindt zich ook ten zuiden van het centrum van Sint-Pieters-Aalst, wat een Frankische stichting was. Dit in combinatie met de nabijheid van het toponiem 'Zwijnaardschen Driesch' op de Atlas der Buurtwegen (1843-1845) maakt dat er ook kans is op sporen uit de (vroeg) middeleeuwen.

Tijdens het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek kwamen in het uiterste noordwestelijke deel van het onderzoeksgebied 5 archeologische sporen aan het licht. Elders werden er geen sporen aangetroffen. De aangetroffen sporen kenmerken zich door de aanwezigheid van een viertal greppelsstructuren en een mogelijke paalkuil met duidelijk bewaarde kernvulling. De aard van de sporen wijst dus zonder twijfel op de aanwezigheid van een gedeelte van een mogelijk woonerf. Op basis van de enkele fragmenten aardewerk aangetroffen tijdens de aanleg van het vlak, kunnen de sporen in de volle middeleeuwen gedateerd worden en dan meer bepaald in de volle 12de tot 13de eeuw.

Op basis van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek kan er een ruimtelijke afbakening gemaakt worden van de zone met archeologische sporen en dan meer bepaald het uiterst noordwestelijke gedeelte van het onderzoeksgebied ter hoogte van werkput 2 met een totale oppervlakte van ca. 500m². Uit het assessment van de proefsleuven kan dus volgende conclusie worden getroffen:

- **Gezien de aard van de aangetroffen sporen én de gebrekkige kennis van volmiddeleeuwse sites in de regio verdient het aanbeveling om het uiterst noordwestelijke areaal verder te evalueren door middel van een vlakdekkende opgraving. Interessant is eveneens om de buitenstedelijke ontwikkeling in de buurt van Gent beter te kunnen begrijpen. Het betreft een zone ten oosten van de werfweg. Gezien er geen enkel archeologisch spoor uit werkput 1 gekomen is en de werfweg cruciaal is voor een optimale afstemming tussen archeologie en de geplande werken, adviseren wij een vervolgonderzoek in de vorm van een vlakdekkende opgraving in een zone ten oosten van de werfweg (kernzone) met een oppervlak van 500m² (Figuur 1).**
- **Indien niet alle onderzoeksvragen kunnen beantwoord worden en/of niet-lineaire sporen doorlopen onder de werfweg, moet advieszone 1 uitgebreid worden met ca. 350m² (uitbreidingszone). De erkend archeoloog motiveert het wel of niet gebruiken van deze bijkomende advieszone te motiveren in het archeologierapport en eindverslag (Figuur 1).**
- **Voor de rest van het onderzoeksgebied zijn geen verdere maatregelen noodzakelijk (vrijgave).**

Figuur 1: Detail van Werkput 2 met aanduiding van de kernzone (zwarte polygoon) en uitbreiding (groene polygoon) (ABO nv 2021)

3 OPGRAVING

3.1 DOEL EN ONDERZOEKSVRAGEN

De doelstelling van het vooronderzoek – het vaststellen van de aanwezigheid van een archeologische site en de karakteristieken en bewaringstoestand van deze site, alsook een analyse van de relatie met het landschap, de waarde en de impact van de geplande werken – werd tijdens het bureauonderzoek en aansluitende proefsleuvenonderzoek gehaald.

Gezien echter de aard en datering van de sporen deel uitmakend van de site nader onderzoek vergen is een vervolgonderzoek noodzakelijk. Hierin dient ook het grotere ruimtelijke en chronologische kader mee in rekening genomen te worden.

Volgende onderzoeksvragen dienen beantwoord te worden: Voor wat de volmiddeleeuwse sporen betreffen:

- Kunnen er één of meerdere erfstructuren afgebakend worden?
- Kunnen er gebouwplattegronden afgebakend worden en welke types?
- Wat zegt de materiele cultuur over de aard en eventuele status van de bewoners?
- Zijn er aanwijzingen aanwezig voor artisanale of ambachtelijke activiteiten (vb. metaalnijverheid, pottenbakkers, end.)?
- Hoe past de nederzetting binnen de kennis van het volmiddeleeuwse landschap in de nabije omgeving, is er info voorhanden omtrent het wegennet in de onmiddellijke nabijheid?
- Kunnen er aanwijzingen aangeleverd worden omtrent de ecologie van het landschap?
- Hoe passen de resultaten van de opgraving binnen de grotere regio van Zwijnaarde?
- Wat betekenen de resultaten voor onze kennis van deze periode binnen de regio?

Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium voor de erkend archeoloog of het onderzoeksdoel met succes bereikt werd.

3.2 OPGRAVINGSSTRATEGIE

Voor de uitvoering van het veldwerk geldt de minimale bezetting beschreven in hoofdstuk 3.6. De veldwerkleider bezorgt wekelijks de dagrapporten aan het Agentschap Onroerend Erfgoed en de initiatiefnemer.

Qua strategie wordt verwezen naar de Code van Goede Praktijk. Hieronder worden een aantal zaken extra belicht.

Opgelegde vlakken mogen niet betreden worden met de kraan en/of ander zwaar materiaal.

Het veldwerk wordt dermate georganiseerd dat er efficiënt en wetenschappelijk verantwoord wordt opgegraven. Er wordt gestreefd naar een maximale afstemming van kranen en grondverzet enerzijds en opgravingsploeg(en) anderzijds.

Wanneer gebouwplattegronden gedeeltelijk buiten het vlak van de aangelegde werkput liggen, dient de werkput uitgebreid te worden binnenin het studiegebied om de structuren in één geheel te kunnen onderzoeken. Ook bij het aantreffen van andere plattegronden dient zoveel mogelijk te worden getracht

deze in één keer op te graven. In andere richting kan het gebied ook verkleind worden indien de muren van het binnendomein bereikt zijn binnen de afgebakende zone.

Er dienen maatregelen genomen te worden tegen overlast door regen- en of grondwater, die niet schadelijk zijn voor het bodemarchief. Voorafgaand aan het vlakdekkend onderzoek wordt het peil van het grondwater bepaald. Indien de registratie van sporen wordt gehinderd door een hoge grondwaterstand wordt er kaderbemaling voorzien, zoals beschreven in Hfstk.3.2.1, p.14.

Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van sporen en werkputten. Dit betekent dat er dagelijks een recent en aangevuld grondplan aanwezig is.

Archeologische sporen worden na profielregistratie en staalname steeds in hun geheel uitgegraven en doorzocht. Kleinere structuren (o.a. greppels en paalkuilen) worden manueel uitgehaald. Diepe grachten en diepe kuilen kunnen machinaal uitgegraven worden. Het machinaal verdiepen gebeurt in lagen van hoogstens 5cm onder begeleiding van een archeoloog. Vondstmateriaal wordt steeds stratigrafisch of per diepteniveau ingezameld. Het materiaal uit de gracht en andere sporen wordt verder onderzocht door een materiaalexpert.

Indien meerdere pollenbakken gebruikt worden voor één profielname dienen de verschillende pollenbakken minimaal 10cm te overlappen. Alvorens de pollenbakken uit het profiel te verwijderen worden ze gefotografeerd en ingemeten. De geregistreerde lagen worden op de pollenbakken aangebracht. Beerputten en afvalkuilen worden bemonsterd en gezeefd met het oog op de analyse van het consumptiepatroon.

Sporen die snel dreigen te degraderen worden beschermd.

Muren worden in detail gedocumenteerd in functie van de identificatie van fundering en opgaand muurwerk, bouwnaden en dergelijke meer. Van muren worden enkel de omtrek, bouwnaden en eventuele negatieve indrukken ingetekend. Baksteenformaten worden genoteerd (lengte x breedte x dikte). Muren worden in hun geheel en in delen volledig gefotografeerd, frontaal, met overlapping in de foto's. Van de mortel van elke niet dateerbare muur worden stalen genomen voor datering.

Vloeren worden in detail gedocumenteerd in functie van gebruikssporen en resten van er op of in gebouwde constructies (binnenmuren, doorgangen, negatieve sporen, ...). Vloeren worden minstens in hun geheel gefotografeerd. Bij een vloer met een bepaald patroon worden detailfoto's genomen met schaalat. Een vloer met decoratieve tegels dient in detail te worden ingetekend en gefotografeerd. Deze tegels (ook de niet-decoratieve wanneer ze deel uitmaken van de decoratieve vloer) moeten gerecupereerd worden en krijgen een nummer dat op het detailplan wordt aangeduid. Bij de recuperatie van de tegels worden de nodige conservatiemaatregelen in acht genomen. Alle eco-en artefacten in een opmaaklaag worden ingezameld.

Indien er grachten aangetroffen worden, dienen voldoende profielen gemaakt te worden. Bijzondere aandacht gaat hierbij naar monsternamen voor natuurwetenschappelijk onderzoek. Ondiepe grachten worden volledig opgegraven waarbij eventuele vondsten geregistreerd worden. Het verzamelen van vondsten gebeurt per grachtsegment zodat spatiale analyse van de vondstenverspreiding mogelijk is. Bij het aantreffen van diepe en/of omvangrijke grachten (vestinggrachten, walgrachten, ...) wordt een eerste vlak aangelegd en geregistreerd op het niveau waar de insteek zichtbaar wordt. Grondsporen andere dan de gracht worden gecoupeerd en afgewerkt. De vulling van de gracht wordt onder toezicht van minstens twee archeologen, waaronder de veldwerkleider (machinaal) laagsgewijs (in lagen van hoogstens 5cm) verwijderd tot de maximale diepte van de gracht zichtbaar is (binnen verstoringsdiepte). Daarbij wordt het vlak systematisch gecontroleerd op vondsten en gescreend met

een metaaldetector. Bij het aantreffen van opvallende vondstconcentraties of schijnbaar intacte recipiënten wordt manueel verder gewerkt. Vondstmateriaal wordt steeds stratigrafisch of per diepteniveau ingezameld. Er wordt hiervoor voldoende ruimte voor de opslag van de vondsten voorzien. Nadien wordt het materiaal geanalyseerd door een materiaalexpert. Bij het verwijderen van de vulling dient tevens speciale aandacht besteed te worden aan het herkennen en registreren van houten en andere structurele elementen die deel uitmaakten van zowel de bouw als de werking van de gracht. Voorts wordt de nodige aandacht besteed aan restanten van bruggen en bouwwerken die aan de gracht grensden. Op zulke plaatsen worden bijkomende monsters genomen voor natuurwetenschappelijk onderzoek. Indien de onderkant van de gracht niet bereikt kan worden, dient het grachtprofiel aangevuld te worden door middel van boringen om de 50cm. Hierbij wordt er tot minstens 20cm in de moederbodem geboord.

Bij het aantreffen van waterputten, beerputten, silo's en/of diepe afvalputten wordt bijzondere aandacht besteed aan de monsternamen voor natuurwetenschappelijk onderzoek en dateringsonderzoek. Bij het couperen van waterputten wordt er zorg voor gedragen dat de volledige waterput met insteekkuil wordt gecoupeerd, rekening houdend met de wetgeving inzake veiligheid. Indien sprake van een bewaarde bekisting of stenen mantel, dient deze vrijgelegd te worden en in detail te worden geregistreerd. Bij het couperen van beerputten, wordt de coupe op de kleinst mogelijk werkbare oppervlakte gezet opdat men de verschillende lagen goed kan onderscheiden en apart kan volgen. De bewaarde houten of stenen putstructuur zelf dient in detail geregistreerd worden betreffende de constructiewijze, de situering van het stortgat en een eventuele fasering.

Uit heterogene puin –en/of ophogingspakketten worden enkel diagnostische en/of uitzonderlijke vondsten verzameld. Stalen genomen in het kader van natuurwetenschappelijk onderzoek worden eerst gewaardeerd (assessment).

3.3 VERWERKING EN RAPPORTAGE

De determinatie van de vondsten gebeurt volgens bestaande en algemeen aanvaarde typologische classificatiesystemen, met verwijzing naar het gehanteerde systeem.

De resultaten van het natuurwetenschappelijk onderzoek worden bestudeerd in relatie tot de contexten waaruit de stalen genomen zijn en de interpretaties die zijn ontstaan tijdens het veldwerk worden bijgesteld.

Voor de rapportage wordt minstens de veldwerkleider-erkend archeoloog ingezet.

3.4 STRATEGIE VOOR STAALNAME EN CONSERVATIE

Waardering

Het is bijzonder moeilijk om in deze fase het aantal stalen en analyses in te schatten. De hieronder gepresenteerde waarderingen, analyses en hun aantallen zijn derhalve richtinggevend, het uiteindelijke aantal en het soort analyse kan in functie van de aangetroffen contexten afwijken.

Stalen genomen in het kader van natuurwetenschappelijk onderzoek worden gewaardeerd. Welke stalen worden gewaardeerd wordt beslist door de erkend archeoloog. Op basis van een eerste inschatting van de potentie van het ingezamelde materiaal om de onderzoeksvragen te beantwoorden

stelt de erkend archeoloog door middel van een assessment een beargumenteerd waarderingsvoorstel op.

Meting:

- 2 VH waardering pollenstalen
- 2 VH waardering macroresten
- 2 VH waardering C14 stalen houtskool (of andere organische fracties zoals bijvoorbeeld verkoolde graankorrels)
- 2 VH waardering hout (dendrochronologie + houtdeterminatie)

Analyses en dateringen

Op basis van de resultaten wordt door de erkend archeoloog een analyseprogramma gemaakt van de stalen die relevant zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

- 1 VH analyse pollenstalen
- 1 VH analyse macroresten
- 1 VH analyse C14 stalen houtskool (of andere organische fracties zoals bijvoorbeeld verkoolde graankorrels)
- 1 VH waardering hout (dendrochronologie + houtdeterminatie)
- 1 VH anthracologisch onderzoek

Conservatie

Welke vondsten worden geselecteerd voor conservatie wordt beslist door de erkend archeoloog. Deze stelt een eerste degelijk beargumenteerd voorstel op.

- 2 VH conservatie aardewerk
- 2 VH conservatie metaal
- 2 VH conservatie glas
- 2 VH conservatie hout

3.5 VOORZIENE AFWIJINGEN TEN AANZIEN VAN DE CODE GOEDE PRAKTIJK

Er wordt geen afwijking ten aanzien van de Code Goede Praktijk voorzien.

3.6 TIMING EN KOSTPRIJS

Het veldwerk uitgevoerd onder leiding van een erkend archeoloog met opgravingservaring op sites met volmiddeleeuwse rurale contexten. De erkend archeoloog of veldwerkleider kan fungeren als assistent-aardkundige. De twee assistent-archeologen hebben minstens 120 werkdagen opgravingservaring op rurale volmiddeleeuwse sites.

Indien de omstandigheden dit vereisen, zijn een conservator, materiaaldeskundige en een aardkundige op afroep beschikbaar.

- Veldwerk: ca. 6.500 euro
- Rapportage (en verwerking): ca. 4.500 euro

Er wordt best een budget van ca. 2.500 euro gereserveerd voor de natuurwetenschappelijke analyses.

Deze kostenraming is gebaseerd op het uitvoeren van het archeologisch veldwerk en rapportage voor de duur van 3 werkdagen door minimaal 3 personen. De kosten voor de graafwerken en werfinfrastructuur maken geen deel uit van deze raming.

3.7 BEWARING VAN HET ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

Het archeologisch ensemble bestaat uit het geheel van archeologische artefacten en onderzoeksdocumenten. Zowel het digitale als materiële ensemble zal, conform de CGP, tijdelijk bewaard worden in het depot van de afdeling archeologie van ABO nv te Gent. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de rapportering, zal het archeologisch ensemble door de erkende archeoloog worden overgedragen aan de eigenaar, het erkende onroerenderfgoeddepot of de door de eigenaar bepaalde andere bewaarplaats (CGP 31.1). Dit zal in onderling overleg met de opdrachtgever gebeuren.

4 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Patrick Hambach	General Director		22/03/2021
Toon Moeskops	Business Unit Manager		25/03/2021
Jan Coenaerts	Archeoloog/ Kwaliteitsverantwoordelijke		25/03/2021